

„Bo bez tradycji to tutaj nic nie będzie” – obrzędowość weselna jako element tożsamości polskiej społeczności na Wileńszczyźnie²

Wprowadzenie

Temat obrzędowości weselnej Wileńszczyzny w przeszłości był podejmowany przez etnografów, etnologów i kulturoznawców³, którzy zgodnie dostrzegali wyjątkowość poszczególnych zwyczajów oraz ich dramaturgiczny charakter⁴. Wciąż jednak brakowało opracowań socjologicznych, które zawierałyby nie tylko opis praktykowanych obrzędów, lecz również analizę pod kątem ich społecznego znaczenia.

Celem prowadzonych przeze mnie badań było uchwycenie współczesnej⁵ formy praktykowanych zwyczajów oraz spojrzenie na towarzyszące im zjawiska z perspektywy socjologicznej. Tradycje weselne traktowa-

---

¹ <https://orcid.org/0000-0003-0070-2419>

² Artykuł powstał na podstawie badań prowadzonych przez autorkę podczas przygotowywania pracy licencjackiej, obronionej w lipcu 2022 r. na Wydziale Socjologii Uniwersytetu Warszawskiego.

³ Za najważniejsze prace w tym zakresie można uznać: Baudouin de Courtenay Ehrenkreutz Cezaria, *Ze studjów nad obrzędami weselnymi ludu polskiego. Forma dramatyczna obrzędowości weselnej*, Wilno 1929; Gloger Zygmunt, *Obrzęd weselny polski z pieśniami i przemowami*, Warszawa 1901; Kolberg Oskar, *Litwa*, [w:] tegoż, *Dziela*, t. 53, Wrocław-Poznań 1996.

⁴ Świadczą o tym opracowania takie jak: Baudouin de Courtenay Ehrenkreutz Cezaria, dz. cyt. oraz Norkūnienė Janina, *Obrzędy i tradycje wesela podwileńskiego*, Koszary 2020.

⁵ Poprzez słowo „współczesne” rozumiem formy obrzędów na początku XXI w. i pozostające w użyciu w momencie prowadzenia badań terenowych (2021 r.), na podstawie których powstał niniejszy artykuł. Większość tych zwyczajów nie została dotąd opisana, ponieważ ostatnie opracowania naukowe na temat wileńskiej obrzędowości weselnej pochodzą z końca XX w. i dotyczą historycznej formy wesel, praktykowanej w latach 60. Por. Adamowicz Anna, *Tradycje weselne polskiej wsi szlacheckiej pogranicza litewsko-białoruskiego. Bujwidze (obrzędowość, folklor, stosunek do tradycji)*, [w:] *Rola szlachty mazowieckiej w kształtowaniu polskiego krajobrazu kulturowego*, Adam Kosecki, Aleksander Kociszewski, Irena Kotowicz-Borowy (red.), Ciechanów 2000, s. 219–249.

łam jako proces⁶ dynamiczny, współtworzony przez uczestniczące w nich jednostki. Jako punkt wyjścia przyjąłam założenia antropologiczne, zgodnie z którymi analiza obrzędowości może dostarczyć istotnych informacji na temat praktykującej je społeczności⁷.

W związku z wielością typów i rodzajów wesel, mających współcześnie miejsce na Wileńszczyźnie, definicja wesela tradycyjnego wymagała pewnego dookreślenia. Przedmiotem badań było odbywające się w Wilnie lub rejonie wileńskim tradycyjne polskie wesele, gdzie „polskie” rozumiem jako „praktykowane w polskiej społeczności⁸, a „tradycyjne” jako „wesele poprzedzone ślubem kościelnym, kierowane przez swatów i muzykantów/prowadzących oraz zawierające podstawowe zwyczaje (takie jak: błogosławieństwo rodziców, powitanie państwa młodych chlebem i solą, pierwszy taniec, przekazanie ogniska domowego, obrzędy związane z oczepinami i krojenie tortu)⁹”.

Metodologia

Materiał empiryczny, będący przedmiotem analizy, został zgromadzony podczas dwóch etapów badania jakościowego: obserwacji terenowych oraz wywiadów pogłębionych. Obserwacje uczestniczące zostały przeprowadzone w lipcu i sierpniu 2021 r. i dotyczyły trzech typów wesel: uroczystości tradycyjnej według przyjętej definicji, wesela odbywającego się w Polsce oraz uroczystości mającej miejsce na Wileńszczyźnie, ale łączącej obrzędy wileńskie z tymi występującymi na terenie Polski. Na każdą z uroczystości byłam zaproszona jako gość, co w kontekście prowadzenia badań terenowych miało zarówno swoje mocne strony (nie wyróżniałam się spośród innych gości, dzięki czemu swoją

---

⁶ Współczesna antropologia postuluje postrzeganie kultur raczej jako procesów niż osobnych jednostek. U podstaw tego ujęcia stoi przekonanie, że „żadna kultura nie jest statyczna, wolna od wewnętrznych wyzwań ani odporna na zewnętrzne wpływy”. Follis Karolina, *Antropologia społeczno-kulturowa a międzynarodowy system ochrony praw człowieka. Jak antropologicznie badać prawa człowieka?*, [w:] *Antropologia wobec dyskryminacji*, Kamila Dąbrowska, Magdalena Grabowska, Agnieszka Kościańska (red.), Warszawa 2015, s. 23–35.

⁷ Ruth Benedict, *Wzory kultury*, Warszawa 1999.

⁸ Wyczerpujący opis badanej społeczności można znaleźć [w:] Kurcz Zbigniew, *Mniejszość polska na Wileńszczyźnie*, Wrocław 2005.

⁹ Wymienione obrzędy były zgodnie postrzegane przez moich rozmówców jako nieodzowne dla tradycyjnej uroczystości weselnej.

obecnością nie wpływała na przebieg wydarzenia), jak i minusy (ograniczona możliwość robienia notatek terenowych). Wszystkie pary zapytałam wcześniej o zgodę na prowadzenie obserwacji oraz robienie notatek i za każdym razem uzyskałam pozytywną odpowiedź. Takie zestawienie pozwoliło na porównanie różnych typów między sobą oraz zapewniło punkt odniesienia dla badanego rodzaju wesel.

Podczas drugiego etapu zostało przeprowadzonych osiem wywiadów pogłębionych (IDI): trzy z parami nowożeńców oraz pięć wywiadów eksperckich z osobami pracującymi w branży weselnej (tzw. weselnymi muzykantami, wodzirejami, wokalistami i DJ-ami). Łącznie badanie objęło 12 rozmówców w wieku 21–36 lat¹⁰, mieszkających w Wilnie lub rejonie wileńskim.

Należy zaznaczyć, że byli to młodzi dorośli, z wykształceniem wyższym lub w trakcie studiów, działający w harcerstwie, zespołach pieśni i tańca oraz polskich teatrach amatorskich. Można stwierdzić, że stanowili oni część elity lokalnej społeczności. Dobór grupy badanych był celowy. Jako osoby aktywnie zaangażowane w życie polskiej mniejszości, mieli oni wpływ na formowanie wizerunku własnej grupy społecznej. Ponadto, jak zauważa Erving Goffman¹¹, wśród członków większości społeczeństw istnieją aspiracje do naśladowania zachowań jednostek należących do warstw wyższych. W tej perspektywie badanie elit nabiera szczególnej wartości.

Wyniki badań

Cechy charakterystyczne wileńskiego wesela

Nie ulega wątpliwości, że tradycyjne polskie wesela, mające obecnie miejsce na Wileńszczyźnie, są przykładem zupełnie wyjątkowej obrzędowości. Różnią się one zarówno od uroczystości odbywających się na terenie Polski, jak i od innych typów wesel współcześnie praktykowa-

---

¹⁰ Stosunkowo młody wiek rozmówców był podyktowany jednym z celów badania (polegającym na uchwyceniu współczesnej formy weselnych obrzędów). Zależało mi również na tym, by opowieści były maksymalnie wolne od wartościowania i porównań do przeszłości (która często bywa idealizowana). Wreszcie, w wypadku nowożeńców, istotne było posiadanie niezatartych wspomnień z własnego ślubu i wesela, które były ważnym tematem poruszonym w wywiadach.

¹¹ Goffman Erving, *Człowiek w teatrze życia codziennego*, przekład Helena Datner-Śpiewak i Paweł Śpiewak, Warszawa 2008.

nych na Litwie (np. litewskich czy białoruskich, lecz również niezwiązanych z żadną określoną tradycją narodową nowoczesnych modeli, takich jak wesele w formie festiwalu muzycznego).

Wśród czynników stanowiących o wyjątkowości wileńskich wesel można wyróżnić klarowny podział ról, widoczny przede wszystkim na przykładzie świty weselnej. Tradycyjny orszak weselny składa się z pary młodej, pary swatów oraz kilku lub kilkunastu par asystentów. Czasami – choć obecnie już coraz rzadziej – występuje w nim również para marszałków. Każda osoba lub grupa osób posiada określone zadania, wiążące się z wykonywaną przez nią funkcją: swatowa jest opiekunką panny młodej, swat odgrywa rolę gospodarza i zapewnia wsparcie panu młodemu, a asystenci dbają o dobrą atmosferę na weselu oraz wspierają swatów i państwa młodych w kwestiach organizacyjnych.

Innym ciekawym zjawiskiem jest szczególnie szacunek, którym cieszą się niektóre weselne postacie. Państwo młodzi są oczywiście głównymi aktorami i niekwestionowanymi bohaterami wydarzenia, ale największą sprawczość mają swatowie, którzy tradycyjnie kierują przebiegiem uroczystości. Mogą oni także wydawać polecenia gościom i innym członkom orszaku, a ci zobowiązani są ich słuchać. Szczególne przywileje swatów wiążą się z ich rolą „mentorów”: jako starsi i doświadczeni w życiu rodzinnym (parę swatów koniecznie powinni stanowić mąż i żona), wprowadzają państwa młodych w stan małżeński, stając się dla nich wzorem i przykładem.

Ponadto obrzędowość weselna dobrze odzwierciedla wielokulturowość regionu. W poszczególnych etapach uroczystości obecne są wpływy innych kultur, istniejących na terytorium Wileńszczyzny. Typowym posiłkiem podawanym na początku drugiego dnia wesela są kybyny – tradycyjne danie karaïmskie. Weselni przebierańcy często wcielają się w rolę Cyganów, historycznie kojarzonych z kolorowymi strojami oraz burzliwym trybem życia. Wreszcie, częstym zjawiskiem są zwyczaje, które określam jako „mikrotradycje”. Są to obrzędy typowe dla konkretnej grupy (rodziny, zespołu tanecznego lub innej organizacji), celebrowane na weselach członków należących do danej społeczności. Przykładem może być tańczenie poloneza na uroczystościach rodzinnych (w tym na weselach), w którym miałam okazję uczestniczyć podczas jednej z obserwacji terenowych.

Interesujące są również procesy celowego zmieniania¹² weselnych tradycji, zachodzące według niepisanych zasad, zazwyczaj nieuświadomianych przez aktorów społecznych. Zmiany obrzędowości zachodzą najczęściej według określonego schematu: pewne elementy tradycji (np. rekwizyty potrzebne w sprawowaniu określonego obrzędu) mogą być zastąpione innymi, ale powinien zostać zachowany ogólny sens i funkcjonalność obrzędu. Trafnie obrazuje to wypowiedź jednego z moich rozmówców: „Bywało, że pizzę wnoszą zamiast tortu, taką pokrojoną na kawałeczki. Ale to też utrzymujesz tradycję tortu” [Ekspercki_1]¹³. Zdaniem badanego, nie jest istotne, czy kulminacyjnym daniem weselnym będzie tort, pizza czy jakiś inny zamiennik. Sednem obrzędu jest wspólne krojenie i jedzenie z jednego talerza, mające symbolizować jedność nowożeńców. Dlatego dopóki czynność ta pozostaje niezmienna, zostaje zachowana również dana tradycja.

Jeszcze jedną cechą charakterystyczną jest przeplatanie się obrzędów świeckich z rytuałami religijnymi. Udzielanemu w domu błogosławieństwu niejednokrotnie towarzyszą pieśni religijne, a do liturgii mszy świętej włączane są czasem elementy nienależące do sfery *sacrum* (takie jak przepięcie kwiatka z jednej strony marynarki pana młodego na drugą, mające symbolizować przejście ze stanu kawalerskiego do małżeńskiego).

Co więcej, istnieje dbałość o konsekwentne korzystanie z symboli, a uchybienie tej regule bywa sankcjonowane społecznie. Jest to widoczne przede wszystkim na przykładzie wianka mirtowego – weselnego rekwizytu symbolizującego dochowanie czystości przedmałżeńskiej. Wianek tego typu zazwyczaj jest wpinany między fałdy welonu, na co pozwalają jego miniaturowe rozmiary (średnica wynosi zazwyczaj ok. 5 cm). Ze względu na swoją wielkość, obiekt ten nie pełni funkcji dekoracyjnej, w związku z czym jego rola sprowadza się wyłącznie do wymiaru symbolicznego. Niemniej jednak nieuprawnione użycie wianka mirtowego budziło sprzeciw moich rozmówców. Zachowanie par, które zdecydowały się na użycie tego symbolu mimo wspólnego mieszkania przed ślubem lub posiadania dzieci, było nazywane „śmieszny” [Nowożeńcy_2],

---

¹² Zmienianie tradycji nie świadczy o tym, że staje się ona „mniej tradycyjna” lub traci na wartości. Por. Hobsbawm Eric, *Wprowadzenie. Wynajdowanie tradycji*, [w:] *Tradycja wynaleziona*, Eric Hobsbawm, Terence Ranger (red.), Kraków 2008, s. 9–19; Szacki Jerzy, *Tradycja. Przegląd problematyki*, Warszawa 1971.

¹³ W nawiasach klamrowych podaję kody wywiadów, z których pochodzą cytaty.

„wyglądającym głupio” [Nowożeńcy_3] a nawet „absurdalnym” [Ekspercki_2].

Rola tradycji weselnych w zachowaniu tożsamości

Wileńska obrzędowość weselna – to nie tylko barwne tradycje, składające się na bogaty program uroczystości. Jak wynika z prowadzonych badań, tradycyjne wesela mają również wymiar funkcjonalny¹⁴, wiążący się z zachowaniem tożsamości mniejszości narodowej.

Po pierwsze, wyjątkowe zwyczaje – to czynnik wyróżniający polską społeczność spośród innych mniejszości. Szczególnie wyraźnie jest to widoczne w badaniach prowadzonych w latach 90. przez Beatę Czech i Annę Wróblewską, ich rozmówcy oddzielają zwyczaje polskie od tych uważanych za białoruskie i litewskie¹⁵. Obecnie, w wyniku przenikania się różnych istniejących na Wileńszczyźnie kultur, ogólnej amerykanizacji¹⁶ zwyczajów weselnych oraz powstawania nowoczesnych, ponadnarodowych modeli uroczystości, rozróżnienie na obrzędy „typowo polskie” i „typowo litewskie” traci swoje znaczenie. Poza tym, jak już zostało stwierdzone, wesela odbywające się w polskiej społeczności zawierają elementy pochodzące z innych kultur. Niemniej jednak wciąż można mówić o różnicach pomiędzy weselami odbywającymi się w różnych społecznościach (mimo iż niektóre obrzędy wyglądają bardzo podobnie lub identycznie). Moi rozmówcy, opowiadając o polskich weselach, niejednokrotnie stawiali je w opozycji do uroczystości litewskich lub rosyjskich. Powszechne było przekonanie, że spektrum obrzędowości obecnej na polskich weselach jest o wiele szersze niż np. na weselach litewskich, co niewątpliwie wpływa pozytywnie na poczucie własnej wartości u przedstawicieli mniejszości narodowej. Bogata obrzędowość była również powodem do dumy, co znowu – zgodnie z przekonaniem antropologów – przyczynia się do zachowania własnej tożsamości i zapobiega akulturacji¹⁷.

---

¹⁴ Por. Malinowski Bronisław, *Argonauci zachodniego Pacyfiku*, Warszawa 1981.

¹⁵ Czech Beata, Wróblewska Anna, *Różnice w obrzędach i zwyczajach Białorusinów, Polaków i Litwinów na wschodniej Litwie*, „Polska Sztuka Ludowa”, 1993, nr 3/4, s. 76–84. Por. Adamowicz Anna, dz. cyt.

¹⁶ Poprzez „amerykanizację” rozumiem tutaj dążenie do reprodukcji modeli uroczystości znanych z amerykańskich filmów, seriali i innych nośników kultury popularnej.

¹⁷ Por. Benedict Ruth, dz. cyt.

Po drugie, tradycyjne wesela wzmacniają kapitał społeczny¹⁸ praktykującej je grupy. Ta funkcja uroczystości wydaje się dość oczywista, ponieważ w sposób naturalny imprezy tworzą płaszczyznę spotkania dla członków rodziny oraz przyjaciół, nawet jeśli mieszkają oni w dużej odległości od siebie i na co dzień nie mają kontaktu. Nie jest to jednak jedyna okazja do budowania więzi, którą zapewnia tradycyjne wesele.

Nie mniej ważną płaszczyzną jest samo przygotowanie uroczystości, często trwające ponad rok. W proces organizacji aktywnie angażują się swatowie, którzy mają obowiązek służyć młodej parze radą i pomocą. Potrzeba omówienia poszczególnych kwestii organizacyjnych tworzy okazję do spotkań oraz pogłębiania relacji. Swoją rolę w przygotowaniach mogą mieć również asystenci. Pary asystentów dobiera się najczęściej spośród najbliższych przyjaciół i krewnych państwa młodych. Jak zauważają moi rozmówcy, wcześniej zostanie asystentem/asystentką stanowiło okazję do nawiązania relacji, która później mogła się przerodzić w poważny związek. Intencjonalnie zestawiano więc ze sobą osoby, które – zdaniem pary młodej – mogłyby „do siebie pasować”. Obecnie element swatania nie jest już wpisany z założenia w rolę asystentów, ale zostanie członkiem orszaku nadal stanowi okazję do wielu interakcji społecznych, o które trudno by było poza sytuacją wesela.

Po trzecie, jak wynika z badań amerykańskiej antropolog Ruth Benedict, posiadanie własnych tradycji jest nierozłącznie związane z poczuciem tożsamości danej grupy, a co za tym idzie – również z jej przetrwaniem¹⁹. Potwierdza to intuicja jednego z rozmówców-ekspertów, który swoją wypowiedź o istotności kontynuowania zwyczajów podsumował w następujący sposób: „Bo bez tradycji to tutaj nic nie będzie” [Ekspercki_5].

Wesele jako płaszczyzna do edukacji?

Uroczystość weselna może być postrzegana jako sytuacja, w której w sposób świadomy i nieświadomy dochodzi do transmisji określonych wartości i wzorców społecznych. Przekazywanie w sposób nieświadomy odbywa się poprzez sam fakt organizowania wesela według określonego

---

¹⁸ Wg definicji Roberta Putnama chodzi to typ spajający (*bonding*) kapitału społecznego. Putnam Robert D., *Samotna gra w kręgle. Upadek i odrodzenie wspólnot lokalnych w Stanach Zjednoczonych*, przekład Przemysław Sadura i Sebastian Szymański, Warszawa 2008.

¹⁹ Benedict Ruth, dz. cyt.

schematu. Osoby decydujące się na tradycyjny typ uroczystości zazwyczaj kierują się zinternalizowaną normą, przejawiającą się w poczuciu „tak powinno być” oraz „tak wygląda prawdziwe wesele”. Podążając za tym wewnętrznym przekonaniem, organizują uroczystość, która jednocześnie powiela tradycyjne wzorce. W ten sposób impreza staje się niejako płaszczyzną do edukacji, z której młodsze pokolenia czerpią wiedzę o przebiegu wesela. Jest to prosty schemat międzypokoleniowej transmisji obrzędów oraz wiążącej się z nimi wiedzy i wartości, nad którym większość członków społeczności nie podejmuje refleksji.

Ciekawszym z tego punktu widzenia zjawiskiem jest świadome postrzeganie wesela jako płaszczyzny do edukacji, widoczne na przykładzie dialogu dwóch rozmówców eksperckich:

1: *Chcieliśmy taką trochę „polskość” podtrzymać na naszych weselach. Tak, bo u nas tam ta rosyjska muzyka, dużo jest różnych... rusycyzmów. To nie wiem, choć ta muzyka, która gra na początku w tle, żeby to byłaby polska muzyka. Już to, jak Marek [prowadzący] gada na tym weselu – to po polsku prawidłowo (...). Jakoś staramy się tak...*

2: *...przemycić trochę tej polskości. Karol [DJ] dużo tam odnajduje polskiej muzyki, która jego zdaniem nadawałaby się do tańca, i wrzuca te piosenki (...). Kiedyś ja bardziej byłem za tym, że to ma być płaszczyzna do edukacji, ale z drugiej strony człowiek przychodzi rozluźnić się na święto i ty nie możesz ciągle...*

1: *...edukować. Ale takie „akcenty” chce się zrobić”. [Ekspercki_1]*

Obrzędowość weselna traktowana w ten sposób staje się nośnikiem polskości, co z kolei wpływa na zachowanie tożsamości narodowej. Podobna sytuacja miała miejsce w Polsce w okresie zaborów, gdy konieczność dostosowania się do obowiązujących w sferze publicznej reguł skutkowałą upolitycznieniem obyczajów rodzinnych. Brak możliwości nieskrępowanego demonstrowania polskości sprawił, że chrzty, śluby i pogrzeby zostały wzbogacone o elementy patriotyczne²⁰. Oczywiście nie chodzi tu o porównywanie realiów, z którymi mierzą się współcześnie Polacy mieszkających na Litwie, do okresu zaborów, ale o pokazanie sytuacji, w których kultura narodowa zostaje zepchnięta do sfery prywatnej.

---

²⁰ Kałwa Dobrochna, *Polska doby rozbiorów i międzywojenna*, [w:] *Obyczaje w Polsce: od średniowiecza do czasów współczesnych*, Andrzej Chwalba (red. naukowa), Warszawa 2006, s. 222–339.

W życiu mniejszości narodowych dzieje się to w sposób naturalny. Należące do tych grup jednostki zazwyczaj w pracy, urzędach i innych instytucjach należących do sfery publicznej posługują się językiem innym niż ojczysty. Dlatego praktyki mające na celu zachowanie tożsamości narodowej siłą rzeczy realizowane są przede wszystkim w życiu rodzinnym. Z tej perspektywy celowe wprowadzanie polskich elementów do repertuaru wesel ma swoje pełne uzasadnienie.

Podsumowanie

Wileńskie tradycje weselne stanowią rzeczywistość niezwykle barwną oraz bogatą w symbole, co często przekłada się na powód do dumy oraz poczucie wyjątkowości u praktykujących je osób. Poszczególne gesty i przedmioty mają swoje określone znaczenia i zastosowania, które – zgodnie z oczekiwaniami społecznymi – powinny być przestrzegane i używane w sposób określony przez tradycję. Obowiązki pełnione przez poszczególnych aktorów nie mają jednak charakteru wyłącznie symbolicznego. Swatowie np. są zobowiązani wspierać parę nowożeńców również w kwestiach organizacyjnych, co dowodzi funkcjonalności praktykowanych zwyczajów. Innym aspektem funkcjonalnym jest wzmacnianie kapitału społecznego poprzez tworzenie dodatkowej płaszczyzny dla interakcji społecznych pomiędzy członkami mniejszości. Oprócz obrzędów powszechnie znanych w społeczności, niektóre rodziny lub wspólnoty (np. zespoły pieśni i tańca) praktykują mikrotradycje, czyli charakterystyczne wyłącznie dla tej grupy zwyczaje weselne.

Ponadto, tradycje weselne nie są postrzegane jako skostniałe instytucje, które można wyłącznie zaakceptować lub odrzucić, lecz jako schematy (lub wręcz procesy) podatne na zmiany. Próby zmieniania tradycji zazwyczaj wiążą się z urefleksyjnionym podejściem do weselnej obrzędowości. Wprowadzanym modyfikacjom najczęściej towarzyszy zasada „zachować sedno, zmienić oprawę”.

Polską społeczność na Wileńszczyźnie cechuje przywiązanie do tradycji, często będące świadomym wyborem, związanym z koniecznością podjęcia dodatkowego wysiłku. Wysiłek ten jest jednak chętnie podejmowany, bo zachowanie własnych tradycji dla mniejszości narodowej jest niejako równoznaczne z zachowaniem własnej tożsamości. Większość osób decydujących się na uroczystości w stylu tradycyjnym, nie uświadamia sobie tego aspektu, działając po prostu zgodnie ze zinternalizowa-

nym zestawem przekonań. Niemniej jednak niektórzy badani, należący do grona ekspertów, postrzegali wesela jako płaszczyznę do edukacji, celowo wprowadzając dodatkowe elementy, należące do polskiej kultury. Z antropologicznego punktu widzenia jest to zachowanie wspomagające zachowanie tożsamości narodowej, która w sytuacji osób należących do mniejszości jest uzależniona głównie od działań podejmowanych w sferze prywatnej.

Bibliografia

- Adamowicz Anna, *Tradycje weselne polskiej wsi szlacheckiej pogranicza litewsko-białoruskiego. Bujwidze (obrzędowość, folklor, stosunek do tradycji)*, [w:] *Rola szlachty mazowieckiej w kształtowaniu polskiego krajobrazu kulturowego*, Adam Kosecki, Aleksander Kociszewski, Irena Kotowicz-Borowy (red.), Ciechanów 2000, s. 219–249.
- Baudouin de Courtenay Ehrenkreutz Cezaria, *Ze studjów nad obrzędami weselnymi ludu polskiego. Forma dramatyczna obrzędowości weselnej*, Wilno 1929.
- Benedict Ruth, *Wzory kultury*, Warszawa 1999.
- Czech Beata, Wróblewska Anna, *Różnice w obrzędach i zwyczajach Białorusinów, Polaków i Litwinów na wschodniej Litwie*, „Polska Sztuka Ludowa”, 1993, nr 3/4, s. 76–84.
- Follis Karolina, *Antropologia społeczno-kulturowa a międzynarodowy system ochrony praw człowieka. Jak antropologicznie badać prawa człowieka?*, [w:] *Antropologia wobec dyskryminacji*, Kamila Dąbrowska, Magdalena Grabowska, Agnieszka Kościańska (red.), Warszawa 2015, s. 23–35.
- Gloger Zygmunt, *Obrzęd weselny polski z pieśniami i przemowami*, Warszawa 1901.
- Goffman Erving, *Człowiek w teatrze życia codziennego*, przekład Helena Datner-Śpiewak i Paweł Śpiewak, Warszawa 2008.
- Hobsbawm Eric, *Wprowadzenie. Wynajdowanie tradycji*, [w:] *Tradycja wynaleziona*, Eric Hobsbawm, Terence Ranger (red.), Kraków 2008, s. 9–19.
- Kałwa Dobrochna, *Polska doby rozbiorów i międzywojenna*, [w:] *Obyczaje w Polsce: od średniowiecza do czasów współczesnych*, Andrzej Chwalba (red. naukowa), Warszawa 2006, s. 222–339.
- Kolberg Oskar, *Litwa*, [w:] tegoż, *Dziela*, t. 53, Wrocław–Poznań 1996.
- Kurcz Zbigniew, *Mniejszość polska na Wileńszczyźnie*, Wrocław 2005.
- Malinowski Bronisław, *Argonauci zachodniego Pacyfiku*, Warszawa 1981.
- Norkūnienė Janina, *Obrzędy i tradycje wesela podwileńskiego*, Koszedary 2020.
- Putnam Robert D., *Samotna gra w kręgle. Upadek i odrodzenie wspólnot lokalnych w Stanach Zjednoczonych*, przekład Przemysław Sadura i Sebastian Szymański, Warszawa 2008.
- Ruth Benedict, *Wzory kultury*, Warszawa 1999.
- Szacki Jerzy, *Tradycja. Przegląd problematyki*, Warszawa 1971.

“Without Tradition, There Would Be Nothing” – Wedding Rites as a Part of Identity of Polish Community in Vilnius Region

Summary

The subject of this analysis are wedding rites practiced by the Polish minority living in Vilnius Region in Lithuania. Due to specific historical circumstances and cultural environment, this community developed extremely rich and unique rituals, which are also practiced today. According to anthropological and sociological assumptions, the author perceives wedding ceremonies as events reflecting values of this community. Current research includes two stages: field observation and in-depth interviews. In total 8 interviews were conducted: 3 with newly-weds, and 5 with experts working in the wedding industry (wedding musicians, leaders of ceremonies, singers, DJs). Based on the collected material, the author formulated conclusions about the features of traditional weddings and wedding rituals perceived as a way of national minority identity preservation.

Keywords: Poles in Vilnius Region, wedding rituals and traditions, national identity

„Nes be tradicijos nieko čia nebus“ – vestuvių papročiai kaip Vilniaus krašto lenkų identiteto dalis

Santrauka

Straipsnyje pristatomi Vilniaus krašto lenkų vestuvinių tradicijų analizės rezultatai. Dėl specifinių istorinių ir kultūrinių sąlygų Vilniaus krašto lenkų bendruomenėje susiformavo saviti ir itin turtingi papročiai, praktikuojami ir šiandien. Vestuvinės tradicijos tai lenkų mažumos kultūros paveldo elementas, išskiriantis ją iš kitų Vilniaus krašte gyvenančių etninių grupių. Remiantis antropologinėmis ir sociologinėmis prielaidomis, autorė vestuvių papročius suvokia kaip situacijas, kuriose pasireiškia dalyvaujančių asmenų išpažįstamos vertybės. Empirinė medžiaga buvo renkama dvejuose kokybinio tyrimo etapuose, kuriuos sudarė stebėjimas dalyvaujant ir giluminiai interviu (IDI). Iš viso buvo atlikti 8 interviu: 3 interviu su jaunavedžių poromis ir 5 ekspertų interviu su vestuvių industrijos darbuotojais (vestuvių muzikantais, vedėjais, dainininkais ir didžėjais). Remdamasi empirinės medžiagos analize, autorė formuluoja išvadas dėl Vilniaus krašto lenkų vestuvių ypatybių, požiūrio į tradiciją bei papročių vaidmens išsaugant tautinės mažumos identitetą.

Raktažodžiai: Vilniaus krašto lenkai, vestuvių tradicijos ir papročiai, tautinis identitetas

„Bo bez tradycji to tutaj nic nie będzie” – obrzędowość weselna jako element tożsamości polskiej społeczności na Wileńszczyźnie

Streszczenie

Przedmiotem analiz prezentowanych w artykule są zwyczajnie weselne praktykowane przez polską mniejszość na Litwie zamieszkującą region Wileńszczyzny. Ze względu na specyficzne uwarunkowania historyczno-kulturowe w społeczności wileńskich Polaków wykształciła się wyjątkowa i niezwykle bogata obrzędowość, praktykowana również współcześnie. Stanowi ona jednocześnie element dziedzictwa kulturowego polskiej mniejszości, wyróżniający ją spośród innych grup etnicznych zamieszkujących Wileńszczyznę. Autorka wychodzi z założeń antropologiczno-socjologicznych i postrzega obrzędy weselne jako sytuacje, w których uzewnętrzniają się wartości wyznawane przez uczestniczące w nich jednostki. Materiał empiryczny został zgromadzony podczas dwóch etapów badania jakościowego: obserwacji terenowych oraz wywiadów pogłębionych. Łącznie zostało przeprowadzonych osiem wywiadów: trzy z parami nowożeńców oraz pięć wywiadów eksperckich z osobami pracującymi w branży weselnej (tzw. weselnymi muzykantami, wodzirejami, wokalistami i DJ-ami). Na podstawie analizy materiału empirycznego autorka formułuje wnioski dotyczące cech charakterystycznych wileńskich wesel oraz podejścia do tradycji i ich roli w zachowaniu tożsamości mniejszości narodowej.

Słowa kluczowe: Polacy na Wileńszczyźnie, obrzędy i tradycje weselne, tożsamość narodowa